

Meer Blauw op de Wadden!

Dat het al een tijd niet goed gaat met de Blauwe Kiekendief is algemeen bekend. Momenteel broedt nagenoeg de hele Nederlandse populatie op de Waddeneilanden. Omdat de aantallen ook daar sinds 1995 rap achteruit gaan, is haast geboden om de oorzaken van de afname te achterhalen en beschermingsmaatregelen te formuleren. Om die reden wordt vanaf 2004 door SOVON in opdracht van Vogelbescherming Nederland onderzoek uitgevoerd naar broedsucces, voedselkeuze en dispersie van de Blauwe Kiekendief op de Waddeneilanden. Onlangs verscheen een rapport over de eerste drie onderzoeksjaren. De ontwikkelingen per eiland blijken behoorlijk te verschillen.

Aantalsverloop op de Wadden

Begin jaren negentig waren Blauwe Kiekendieven op alle Waddeneilanden een vertrouwd beeld. In 1994 nestelden er nog 104 paren, tot op Rottumeroog en Rottumerplaat aan toe (figuur 1). In tien jaar tijd halveerde de stand, en afgelopen jaar vormde een dieptepunt met slechts 43 paren. De grootste afname voltrok zich op de Friese eilanden. Opmerkelijk genoeg schommelt het aantal paren op Texel al jaren rond de 20 en kan ook de situatie op Schiermonnikoog met wat goede wil stabiel genoemd worden.

Onderzoeksopzet

In 2004 ging het onderzoek van start, met als belangrijkste pijlers broedsucces, voedsel生态学 en dispersie. Vooral over de voedselkeuze was maar weinig bekend sinds het onderzoek, begin jaren zeventig, van Wim Schipper en studenten. Braakballen en plukresten zijn systematisch verzameld gedurende het gehele broedseizoen, zowel op vaste rustplaatsen als bij de nesten. Omdat de mannetjes grotendeels voor de voedselvoorziening zorgen, werden alle waarnemingen van foeragerende mannetjes in de broedtijd verzameld. De nesten zijn met een interval van ongeveer tien dagen gecontroleerd, om de legselgrootte te bepalen en de conditie van de jongen te meten. Vanaf 2005 worden alle nestjongen bovendien gekleuringd, waarbij voor elk eiland een andere kleur wordt gebruikt. In de drie onderzoeksjaren zijn in totaal van 117 nesten broedbiologische gegevens verzameld. In voedselresten zijn 2479 prooi-items bij elkaar geraapt: 1919 uit braakballen en 560 plukresten. Vrijwilligers en terreinbeheerders werden nauw bij het veldwerk betrokken en waren vooral behulpzaam bij het lokaliseren van nesten.

Hoe doen ze het en wat eten ze?

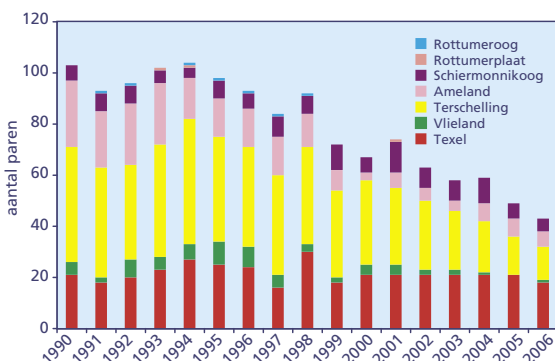
Er bleken grote verschillen tussen de eilanden te bestaan, zowel qua broedsucces als jongenconditie. Gemiddeld was de conditie van jongen op Ameland het slechtst en op

Texel en Schiermonnikoog het best (figuur 2). De conditie was bepalend voor het broedsucces. Paren met 'vette' jongen hadden ook meer uitgevlogen jongen. Zulke ouders zijn ofwel hele succesvolle jagers, ofwel leven ze in een omgeving met veel voedsel.

De verschillen in voedselsamenstelling tussen de eilanden waren minder uitgesproken. Op Texel was het aandeel muizen in het menu het hoogst, op Vlieland en Terschelling het laagst (figuur 3). Op die laatste twee eilanden werden vooral veel zangvogels gevangen. Deze verschillen zijn voor een groot deel terug te voeren op verschillen in prooiaanbod per eiland. Zo komen op Vlieland en Terschelling alleen kleine muizensoorten voor. Op Ameland en Texel zit ook de wat zwaardere aardmuis en alleen op Texel de vette noordse woelmuis, die aldaar een favoriete prooi van de Blauwe Kiekendief is. Toch kon op territoriumniveau geen significant effect gevonden worden tussen de samenstelling van het dieet (prooiaanbod konijn, muis, vogel) en het broedsucces of de conditie van de jongen. Een eerste voorzichtige conclusie is dan ook dat het niet zozeer om de aard van het voedsel gaat, maar om de hoeveelheid. Een aannemelijke hypothese is dat er tegenwoordig op sommige eilanden (met name Ameland en Terschelling) gemiddeld genomen te weinig prooidieren aanwezig zijn voor een toereikend broedsucces.

Geen liefhebbers van begrazing

In hun nestplaatskeuze bleken kiekendieven een uitgesproken voorkeur te hebben voor onbegraasde vegetaties. Niet raar natuurlijk voor een op de grond nestelende roofvogel. Vrijwel alle nesten zaten in dicht duinstruweel, veelal van kruipwilg, braam en duindoorn. Opmerkelijker is dat ook bij het foerageren de voorkeur uitgaat naar onbegraasde terreinen. Een belangrijk gegeven in het licht van alle op stapel staande plannen voor grootschalige begrazing in de duinen! Verder hadden jagende mannetjes op Texel

Figuur 1. Aantalsverloop van de Blauwe Kiekendief op de Waddeneilanden in 1990-2006 (bronnen: SOVON, WRN, Vogelringstation Ameland, Staatsbosbeheer Terschelling & Vlieland, Natuurmonumenten Schiermonnikoog).

Meer lezen:

Klaassen O., Dijkens L., de Boer P., Willems F., Foppen R. & Oosterbeek K. 2006. Meer Blauw op de Wadden! Broedsucces, voedsel-ecologie en dispersie van de Blauwe Kiekendief op de Waddeneilanden in 2004-2006. SOVON-onderzoeksrapport 2006/15. Het rapport is te downloaden via de SOVON website.

Alle meldingen van gekleurde vogels zijn zeer welkom, ook als de code niet kan worden afgelezen! De vogels zijn het hele jaar in Nederland te verwachten, ook buiten de Waddeneilanden.

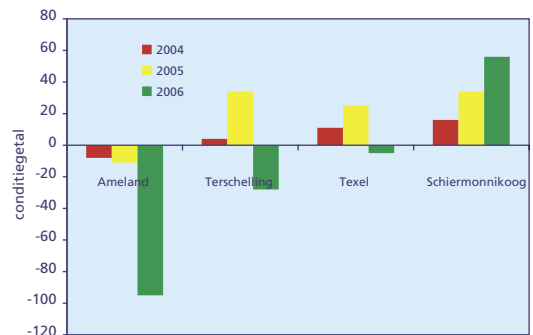
een ten opzichte van de andere eilanden afwijkende preferentie voor agrarisch gebied. Op de andere eilanden foerageerden ze nauwelijks in de polder. Overigens geldt voor alle eilanden dat de duingebieden het favoriete jachtgebied vormen, of het nu droog open duin, vochtig duin of struweelduin is.

Gekleurde kiekens

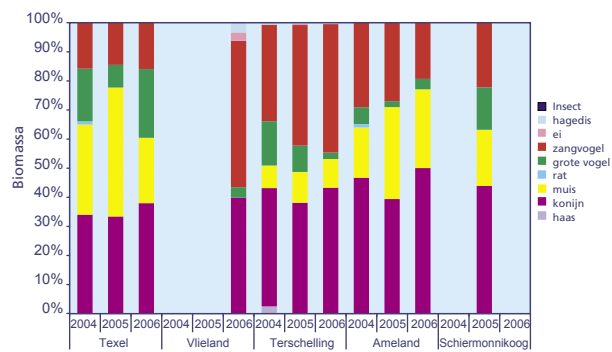
In 2006 deden reeds zeven van de 47 gekleurde vrouwtjes in hun tweede levensjaar een broedpoging, zes daarvan op Texel en één op Terschelling. Twee van de zes op Texel broedende vrouwtjes kwamen van Ameland. Ook hier komt Texel dus weer als best sco-

rende eiland naar voren, waarbij het zelfs lijkt te profiteren van instroom van jonge vogels van andere eilanden. In de komende jaren zal moeten blijken of de verplaatsingen naar Texel structureel van aard zijn. Spannend is ook of er instroom uit andere broedgebieden plaatsvindt dan wel dat de Waddenpopulatie geheel op zichzelf staat, en daardoor extra kwetsbaar is. We zijn dan ook blij dat vanaf het huidige broedseizoen op enkele Duitse Waddeneilanden is gestart met onderzoek naar Blauwe Kiekendieven. Daar staat de soort er duidelijk beter voor dan bij ons (net als Velduil overigens). Dankzij de reguliere contacten in het kader van het trilaterale waddenzeeverleg kon de onderzoeksopzet goed worden afgestemd met die in ons land. Juist door de situatie in Duitsland en Nederland te vergelijken hopen we meer inzicht te krijgen in de processen die de aantalsontwikkeling bepalen.

Olaf Klaassen, Lieuwe Dijkens & Peter de Boer

Figuur 2. Conditiegetallen van nestjonge Blauwe Kiekendieven, uitgesplitst naar Waddeneiland en jaar van onderzoek. Het conditiegetal is een relatieve maat, gebaseerd op o.a. het gewicht, leeftijd en geslacht van de vogel.

Figuur 3. Voedselkeuze van de Blauwe Kiekendief op de Waddeneilanden in 2004-2006. Prooi-soorten zijn weergegeven in hoofd-categorieën en uitgedrukt als gewichtsaandeel van het totale dieet.